

Carme ORIOL i CARAZO.*Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana.*

Valls: Cossetània Edicions (coedició amb la Universitat Rovira i Virgili), 2002. 174 p.

Carme Oriol assaja d'oferir-nos una introducció a l'etnopoètica amb totes les característiques del manual breu, cenyit de tema i concís en la formulació, tan típic del món universitari i acadèmic anglès. Deliberadament defuig la digressió i l'estil especulatiu que sol abundar a la nostra latitud mediterrània, sobretot francesa i italiana. Els primers que l'agrairan són, en conseqüència, els estudiants d'etnopoètica i folklore, tot i que els destinataris naturals no s'exhaureixen en el clos universitari. La intenció exclusivament expositiva que el guia, la simplicitat formal i, per dir-ho amb un xic de llicència, la renúncia a plasmar-hi un pedantesc «segell personal» —el del propi llumet, vull dir— el fan un llibre simplement útil. La informació es fonamenta en el nivell més alt de la investigació, encara que no vulgui anar més enllà d'exposar el panorama dels rudiments etnopoètics. Atès el resultat, el que s'ofereix no és pas poca cosa.

L'autora, conjuntament amb el seu col·lega de la Universitat Rovira i Virgili, Josep M. Pujol, lidera la recerca etnopoètica a Catalunya; ambdós animen la investigació folklòrica que es fa a la Universitat de Tarragona i es relacionen amb el bo i millor del folklore interna-

cional. També amb Pujol ha publicat recentment l'*Índex tipològic de la rondalla catalana*, una obra de naturalesa catalogràfica i un instrument de primer ordre per a l'estudi i l'homologació internacional de la nostra rondallística. Els excel·lents mèrits que ha contret converteixen Carme Oriol en una persona idònia per escriure un manual de sàvia factura senzilla i cartesiana: claredat i distinció, suficient grau de divisió de la matèria per comprendre-la correctament i manca d'omissions fonamentals. Que és com han de ser les veritables introduccions a una disciplina.

El folklore d'aquest país necessita aclariment mental —del seu objecte, dels seus límits científics, de les seves metodologies, etc.— i, en definitiva, epistemològic. El llibre d'Oriol no entra en el debat epistemològic, però la seva labor aclaridora se suma a les aportacions que netament han fet en aquesta direcció Josep M. Pujol i Ignasi Roviró. L'etnopoètica catalana, si més no com a disciplina teòrica, encara no ha assolit la total normalitat. La introducció de Carme Oriol cobreix un tram més de l'itinerari que ens cal recórrer; sobretot perquè satisfà una necessitat sentida entre folkloristes, estudiosos que ensopeguen amb els gèneres etnopoètics i estudiants universitaris. Els primers, avesats a la matèria, es prendran l'aportació d'Oriol com un armari d'idees ben endreçades; els segons, els estudiosos no folkloristes, se'l prendran, a més, com un elenc de definicions que els permeti distingir i entendre cada gènere; els tercers, finalment —i inclusivament—, hi trobaran una obra útil i afinada per aprendre

els rudiments imprescindibles de la disciplina. Ara bé, aquesta introducció no és una obra de mínims – malgrat que una llambregada superficial pugui induir falsament a aquesta idea. Té uns fonaments teòrics clars, sòlids i explícitament manifestats (Dan Ben-Amos, Heda Jason, Alan Dundes, etc.) que tanmateix no s'aprofiten per enfilat-se en disquisicions o desplegaments erudits que desbordarien la pretensió de l'obra i, per raons òbviamment diferents, serien innecessàries als receptors esmentats. L'objectiu és eminentment pràctic i instrumental, tal com correspon a un didactisme de to assertiu i ric d'exemplificacions. D'aquest darrer aspecte, el de l'exemplificació, se n'ha tingut cura d'acord amb la concepció etnopoètica que regeix el llibre. Així, un bon nombre dels exemples són inèdits extrets de l'Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili, recollits segons els criteris més acceptables i acompanyats d'un «comentari sobre les seves dades contextuais i interpretatives realitzat per la persona que ha recollit el document» (p. 54); i quan això no ha estat possible, «s'ha optat per seleccionar peces publicades en repertoris folklòrics catalans encara que responguin a uns criteris metodològics diferents dels que es proposen en aquest llibre» (p. 59).

L'obra s'estructura en dos grans capítols. El primer versa sobre les línies generals de la teoria etnopoètica i es divideix en dos grans apartats, «Folklore i etnopoètica» i «Els gèneres etnopoètics». Aquest darrer apartat és, de fet, el cos del llibre (ocupa 73 pàgines) i s'hi defineixen breument i s'hi distingeixen

els gèneres de la rondalla, el mite, la llegenda, el relat sobre experiències reals, l'acudit, la fórmula, la cançó i els gèneres etnopoètics no orals. Per a l'aprofundiment en un gènere concret cal acudir a bibliografia més específica perquè l'autora no pretén, com és lògic tractant-se d'una introducció que, a més, no contempla la dimensió històrica de la disciplina, abraçar per a cada gènere una síntesi de tots els aspectes que s'hi podrien relacionar o l'estat de la qüestió d'alguns debats. El segon capítol, dedicat als mètodes de l'etnopoètica, és elaborat a partir de materials de classe de Folklore narratiu i d'Etnopoètica degudament refosos i integrats a la perspectiva de l'obra. El caire més pràctic satisfarà sobretot els estudiants d'aquestes matèries que hagin de recollir materials. El seu interès teòric, en canvi, és limitat.

Tenint en compte que aquesta ressenya és inclosa dins d'un anuari dedicat als estudis verdaguerians i a la literatura catalana del segle XIX, pertoca de fer alguna consideració més. Per als investigadors d'aquest àmbit, té un interès específic aquesta introducció? El té. El lector, ben segur, s'haurà fet la pròpia idea sobre la possible utilitat d'aquesta introducció, però destaco tres bons motius per al seu ús. El primer, més genèric, és l'enorme importància que té el folklore en l'«imaginari» de pràcticament tots els autors de l'època. Entendre millor el folklore i distingir amb més rigor la naturalesa dels materials etnopoètics és un benefici objectiu. El segon motiu, més concret, és l'interès que Verdaguer manifestà pel folklore. Amb les bases que estableix Carme Oriol es

pot precisar millor fins on arribà aquest interès i fins a quin punt Verdaguer usà implícitament materials folklòrics —és evident que l'estudi de les fonts de *Canigó* o de l'*Atlàntida* així ho revela. I, finalment, hi ha un tercer motiu, de caire més programàtic i de gran abast, que depassa la figura de Verdaguer.

Valdria la pena de revisar el folklore del segle XIX des de les bases etnopoètiques establertes per Oriol amb la finalitat d'aproximar-nos tant com sigui possible a l'acte comunicatiu que existí en cada cas, segons el text, la textura i el context. És clar que això té l'enorme dificultat de topar amb la concepció essencialment literària que al segle XIX es tenia de l'etnopoètica — especialment la narrativa i la cançonística — i del folklore en general, reduït a mera arxivística folklòrica. No obstant aquestes dificultats històriques i epistemològiques, fóra possible exercir una renovada mirada a l'etnopoètica d'aquesta època. Amb Verdaguer hi ha una immillorable ocasió de fer-ho. Ben segur que l'edició crítica de *Rondalles* i *Folklore*, però també d'altres obres en què hi intervenen en alguna mesura elements etnopoètics com ara els llegendístics, adoptarà d'alguna manera aquesta perspectiva. Altrament s'haurà desaprofitat l'ocasió d'enriquir la recerca estrictament literària amb la perspectiva etnopoètica. Hom podria analitzar en quina mesura les recopilacions dels folkloristes del segle XIX expressen les funcions del folklore tal com les establí Bascom, fins i tot més enllà de la concepció inequívocament tradicional i genèricament derivada de l'ideari romàntic alemany, i de les interferències ideològiques

que es produïen entre el document de l'informant — quan aquest arribava a existir — i el recopilador del «tesor popular».

Cal admetre, tanmateix, que aquesta confrontació ofereix molt més marge a l'estudi teòric que a l'edició dels textos en el sentit més positivista. Sóc del parer — un parer discutible, per descomptat — de respectar al màxim el format que els recopiladors van donar als textos, condicionats com estaven per la voluntat estètica del seu «gust literari» i per la pràctica sovintejada del «fals folklore». Perquè el «format» que hi van donar — per dir-ho molt ràpidament — també parla de la seva concepció tant del folklore com de la literatura, cosa que el resultat final d'una edició crítica hauria de respectar escrupolosament si no es vol córrer el risc de desvirtuar els autors. Dit altrament, en una edició crítica no es pot traslladar als textos un criteri que no respecti aquesta mena d'axioma del segle XIX a Catalunya: l'etnopoètica es redueix a arxivística folklòrica i aquesta, al seu torn, és una forma de la literatura. La «saviesa popular», a mans d'aquests autors, no deixa de ser pura literatura. Moltes coses, com ara la classificació tipològica o genèrica dels materials (en la recopilació cançonística hi tenim també un altre camp ben adobat) i l'anàlisi etnopoètica, són perfectament exposables en uns apèndixs o bé en un estudi crític sense capgirar l'obra tal com l'autor la va concebre.

L'etnopoètica és l'estudi d'un determinat sistema comunicatiu que funciona dins d'una determinada comunitat, en la qual tots els individus hi estan potencial-